

NUR BABA

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

Öykü Baş karakter Nuri, sonradan olma adıyla Nur Baba; Bektaşî Tekkesinde, yetişmiş, ailesinin kim olduğu meçhul, Afif Baba'nın himaye ettiği evlatlığıdır. Afif Baba, Tekkenin şeyhidir. Dört, beş kere evlenmesine rağmen evlat sahibi olamaz. Anadolu'yu, İran ve Turan'ı dolaşır. En nihayetinde sekiz, dokuz yaşlarında bir çocuğu evlatlık edinir. Nuri ismindeki bu çocuk, son derece çirkin, cılız ve sevimlidir, ancak; gözleri oldukça anlamlı bakan, karşısındakileri tesir altına alan güce sahiptir. Afif Baba, çocukla yoğun olarak alakadar olur. Bu, tekkeye gösterdiği ile zıtlık teşkil eder. Çocuğun sevimsiz, şımarık hareketleri ile tekke müdavimleri tekkeden epeyce soğurlar. Zaman içinde de tekke ıssızlaşır. Nuri, yirmi yaşlarına geldiğinde, Afif Baba ölür, Nuri, inadı ve ısrarı ile tekkede işleri yoluna koymanın yolunu bulur. İlk olarak Baba'nın hanımını kendi nikahına alır, durumu merak edenler tekkeye gelmeye başlarlar, çok geçmeden tekke dolar, Nuri, Nur Baba olur.

Günlerden bir gün Kanlıcalı Ziba isminde bir kadın tekkeye gelip gitmeye başlar. Ziba Hanım, tanınan, soylu ve çok zengin bir aileye sahiptir. Pederi Abdülaziz zamanının saray erkanından Safa Efendi'dir. Abdülaziz vazifeden el çektilip, kendi yandaşları gözden düşünce Safa Efendi de yavaş yavaş eski şaşasını kaybeder, fakat akıllı kızı Ziba, güzelliği ve tavırlarıyla adından söz ettirmeyi başarır. Bu esnada, ailesinin itibarını, namusunu, gençliğini ve güzelliğini harcar, ancak mevcut parasını hepten bitirememiştir ki, tekke ziyaretlerine katılır. Ziba'nın hayatı boyunca en etkilendiği erkeklerden biri Nuri Baba olmuştur. Elinde, avucunda ne varsa, O'nun yoluna seve seve verir. Şeyh te Ziba'ya muhabbet gösterir. Bektaşî Tekkesinde yaşam sözde dini ritüellerin yapıldığı, aslen kadınlar ve erkeklerin yasak ilişkiler içinde olduğu, sazlı, içkili alemlerin eksik olmadığı bir yerdir. Her şey en uç noktada yapılır, hiçbir şeyden kaçınılmaz. Bu hayat, buranın müdavimlerine çok sevilir, alakalar her gün daha da çirkinleşir.

Ziba'nın merhum kardeşi Sacit'in Nigar ismindeki kızı, kocası Eşref Paşa, Madrid'e sefir olunca iki çocuğu ile birlikte annesinin yalısına taşınır. Ziba, kovulduğu, reddedildiği bu konağa Nigar'ın gelmesi ile tekrar girip çıkmaya başlar. Nigar, sefir kocasıyla mutlu bir hayatı olan asil, görgülü, namuslu bir kadındır, ancak, zaman zaman yaşadığı hayattan da sıkılmaktadır. Tekkeye ve tekkedeki yaşama kötü gözle baksa da zaman içinde birkaç kez gidip gelir. Nur Baba, Nigar'ı görünce etkilenir, Nigar kendisine olumlu veya olumsuz karşılık vermeyince, ısrar eder, türlü oyunlarla kadını kandırır. Gizli gizli buluşurlar ve mektuplaşırlar. Nigar, evini, çocuklarını terk ederek Nur Baba'nın tekkesine yerleşir. Tüm maddi varlığını da Nur Baba'ya sunar. Altı yıl kadar zamanda, Nigar, uzun saz alemlerinden, alkol, uyuşturucu haplar ve sigaradan ihtiyaçlar. Çocuksu güzel yüzü solar, sesi kartlaşır. Nur Baba, genç bir hanımı nikahına almayı kafasına koymuştur. Nigar, çoktan gözden düşmüştür fakat hala Nur Baba'nın itaatinden ayrılmayı, çocuklarına, eski günlerine dönmeyi istemez.

Tema

İradesizlik Nur Baba, Afif Baba, Nigar, Ziba, Celile Bacı ve tekke müridlerinin hepsi iradesiz karakterlerdir. Bugünün arzu ve ihtiraslarıyla, geleceği düşünmeksizin yaşarlar, akıl ile muhakeme yapamayıp, hayatı zevke odaklarlar.

Kişiler

Nur Baba, Nuri Afif Baba tarafından çocuk yaşlarda tekkeye getirilen, zayıf, çelimsiz, sevimsiz ve çirkin bir çocuktur. Yalnız, çok manalı bakan, karşısındakileri tesir altına alan gözleri vardır. Nur Baba, tekkeyi kendi zevk ve eğlancesi için aracı olarak kullanır. Gelen kadınları kendine aşık ederek maddi varlıklarından faydalanır.

Celile Bacı Afif Baba'nın karısıyken, Nur Baba, babasının ölümüyle bacı ile evlenir. Celile Bacı'nın da bu olay hoşuna gider, genç koca için süslenir, kendisine canlılık gelir. Ancak, diğer kadınların gelmesiyle kenara itilir.

Ziba Hanım İstanbul'da, saray erkanına yakın tanınmış bir ailenin güzel kızıdır. Sorumsuz ve ajhlaksız hareketleri nedeniyle baba evinden reddedilir. Tekkeye gittiğinde Nur Baba'ya aşık olup, maddi ve manevi her şeyini O'na adar.

Afif Baba Bektaşî Tekkesinin şeyhidir, defalarca evlenip çocuğu olmayınca Nuri'yi evlat edinir.

Safa Efendi Ziba Hanım'ın babası. Abdülaziz Döneminde güçlü bir varlığı varken, padişahın gidişi ile gözden düşer.

Nigar Hanım Ziba Hanım'ın kardeşi Sacit'in kızıdır. Kocası Eşref Paşa, Madrid'e atanınca, baba evine iki çocuğunu da alarak döner. Güzel, güçlü bir kadındır. İlk başta Bektaşî Tekkesine girmekte çekimser kalır, fakat, zaman içinde Nur Baba'nın ilgisine kayıtsız duramaz. Eşini ve çocuklarını terk eder. Tüm parasını Nur Baba'ya yaranmak için harcar, hatta

Nur Baba, O'nun maddi gücü sayesinde görkemini sağlar. Tarikat içinde hayatını sürdüren Nigar, alkolik bir uyuşturucu bağımlısı olur.

Sacit Bey Ziba'nın merhum erkek kardeşi.

Derviş Çınarı Bektaşî Tekkesi'nde derviş, emektar aşçı. Nigar'a uyuşturucu temin eder.

Nasip Hanım Tekke müdavimi, Raif Bey ile aleni ilişki yaşar.

Raif Bey Tekke müdavimi, Nasip Hanım ile aleni ilişki yaşar.

Nesimi Bey Tekke müridi.

Necati Bey Tekke müridi.

Udi Niyazi Tekke müridi.

Hamdi Bey Tekke müridi.

Eşref Paşa Nigar'ın kocası, iki çocuğunun babasıdır.

Latif Baba Tekkede rehber.

Atiye Hanım Nur Baba'dan mektupları Nigar'a gizlice getiren kadın.

Alhotoz Afife Hanım Nur Baba ve Nigar'ın gizlice buluştukları evin sahibi.

Macit Nigar'ın dostu.

Nur Baba (Menfaatçi)

Karakter Henüz çocuk yaşlarındayken Afif Baba tarafından himaye altına alınarak, tekkeye yerleştirilen Nuri, babasından ziyade kimse tarafından sevililmeyen, çirkin, sevimsiz ve şımarık bulunan bir çocuktur. Ancak, herkesi tesiri altına alan, derin bakan gözleri ve bakışları vardır. babasının ölümü ve üvey annesini nikahına alınca, tekkede meraktan kalabalık olmuş, Nuri de, tekkenin şeyhi Nur Baba olmuştur. Dini ve ilmi bilgisi olmamasına rağmen, her konuda cesurca hareket eder, insanları ihtirası ile etkiler. Başarmak istediği her türlü konuda inatçı hareket eder, başarı Nur Baba için genellikle sadece kendi menfaatine hizmet eden bencillikle sahip olma arzusudur. Ancak, sahip olduklarını, hevesi geçince önemsenmez.

Aktiviteler Nur Baba'nın hayatı çoğunlukla tekkede geçmektedir. Her gece sazlı, sözlü, içki alemleri içindedir. Sazlar olmadığına, Nur Baba, kendisi şarkı, türkü söyler. Kendisi için en önemli aktivite kadınlardır. O kadınları elde edinceye kadar ki uğraşından zevk alır. Türlü hileler yapar, mektuplar, serenadlar ve sürprizler kendisini mutlu eder. Fakat, elde ettiği kadın, gözünden de düşer. Nur Baba, daha genç, daha güzel ve varlıklı kadınları artık tercih eder.

ÖRNEK ANILAR

Şımarık Nuri, tekkeye geldiğinde cılız bir sığıntıydı, fakat, babası Afif Bey'in de toleransına istinaden son derece şımarık haller gösterir, tekkedeki herkesi canından bezdirirdi. "Hele çocuk on altısını bitirip on yedisine girdiği esnalarda dergahta, hemen hemen kimseler kalmamıştı; çünkü dün sadece müziç ve şımarık olan Nuri, ilk gençlik saikasile mutasallıt ve mütecaviz olmağa da başlamıştı. Mühibbeler arasında taze ve geçkin hiçbir yoktu ki, muhabbetlerde onun elini ısran,sokan, çimdikleleyen beş ayaklı bir hayvan gibi sofranın altından kendi dizleri üstünde gezdiğini, selamlıkla harem arasındaki dehlizlerde o tüysüz, sıska gencin bir teke vahşetile göğüslerine atıldığını görmemiş bulunsun."

İnatçı Nuri, tekkeye geldiğinde inadıyla da çevresini bezdirmişti. Kötü huyu karşısındaki nasihatler de, O'nun bu huyundan vaz geçmesine neden olamıyordu. "çocuk fevkalade inarçı idi; ne yüzüne inen silleler, ne Afif Baba'nın nasihatleri, ne bazı mühibbelerin korkutmaları ne de her teşebbüsünün daima kat'i ve acı bir mahrumiyetle nihayet buluşu, hiçbir şey, onun bu serbaz faaliyetine bir an için bile sekte verebiliyordu."

İhtiraslı Nur Baba'nın tüm aşırılıklarının tek nedeni, O'nun son derece ihtiraslı bir adam olmasıydı. "Nur Baba denilen adam, büyüdüğüm memleketin ilk gördüğüm hususi ve tuhaf bir mahsülü idi. Baştan başa ihtiras, baştan başa iştiha olan bu adam İstanbul'un sakin bir köşesinde, orta zaman masallarındaki gibi, ateşi hiç sönmeyen bir ocak üstünde, birçok ruhların kaynadığı şeytani bir kazanı, fasılasız karıştırmakla meşgul oluyor."

Bencil (Hodbin) Nur Baba, bencil bir adamdı, her şeye sahip olma isteği karakterinin kötü bir özelliği idi. “Bu adam, Ziba Hala gibi birkaç muvaffakiyetten sonra kendini kaybetmiş, nefsinde her kadına karşı bir temellük hakkı vehmeylemeğe başlamış bir hodbinden başka bir şey değildi.”

Kıskanç Nur Baba, arzu ettiği kadınları başka erkeklerden kıskanır, hatta bunu hiddet ile ifade ederdi. Nigar'ı da Macid'den kıskanmıştı. “İşte, bütün bu dergah halkı biliyor.Dün sabah avdetimde herkesin içinde böyle bağırdım: Benden alacağı olsun. Onun başına öyle bir bela kesileceğim ki...Bunu şimdinizin yüzünüze karşı da söylüyorum, sizi ve beni tanıyanların hepsine de söyleyeceğim. Hepsi de şahit olsun. Hanımefendi; benim gibi bir adamın muhabbetile eğlenmek bakalım nasıl olurmuş! Bakalım, benim kalbim de öyle Macid Bey kılıklı züppelerin kalbi gibi bir çocuk oyuncağı mı imiş, ne imiş...”

Nigar Hanım

(İradesiz)

Karakter Ziba Hanım'ın merhum biraderi Sacit Bey'in kızı Nigar Hanım; kocası Eşref Bey'in Madrid'e sefir tayin edilmesiyle iki çocuğuyla, annesinin yanına, İstanbul'daki yalıya taşınır. Otuz yaşlarına yakın, münevver, zeki bir kadındır. Yetiştirdiği ortamın etkisiyle nazik, rahatına düşkün bir karakterdir. Sadece, evlilik ve çocuklardan sonraki hayat, kendisine rutin ve sıkıcı gelmektedir. Tekkeye gimesiyle karakteri değişir, rakımın tadını bilmeyen Nigar, uyuşturucu ve alkol müptelası olur. İradesiz davranışlar içinde bulunur. Kendini beğenmiş ve bencil yapıdayken, benliğini düşünmeksizin sadece Nur Baba için yaşar, tüm servetini büyük bonkörlükle harcar. Garipsediği Nur Baba'nın tarikati, O'nun güzel huylarını öldürür. İradesiz, bayağı bir kadın haline gelen Nigar, doğurup çocuk yaşta bıraktığı evlatlarına bile acımaz.

Aktiviteler Tekkeye girmeden önce mazbut, saygın bir hayat yaşayan, piyano çalmayı seven Nigar Hanım, mürit olduktan sonra, alkolik olmuştur, mütemadiyen içtiği içki, kendisi için yeterli gelmeyince, zamanını uyuşturucu olarak bilinçsizce geçirmiş, ayık olduğu zamanlarda ise manasızca mezarlıkta dolaşmaya başlamıştır.

ÖRNEK ANILAR

Meraklı Nigar Hanım, saygın bir ailede yetişmiş halasının, nasıl bir tekkenin müdavimi olduğunu hayret ile karşılıyor, tekke ortamını aslen küçümsemekle beraber, çok da merak ediyordu. “Yıllarca musikinin en güzidesi, sözlerin en işitilmediği, şekil ve şahısların en zarifi, en kibarile beslenen bu ruh, memleketin en büyük şairane lisanın en kıymetli şüirlerini ilham eden bu kadın günün birinde beli kemerli, geniş şalvarlı bir dervişin kolları arasına düşsün ve benliğinin o nadir usaresini son damlasına kadar Bektaşî Tekkesi denilen bir esrarengiz yere döksün! Nigar Hanım, bu sonu değersiz, manasız ve sönük buluyordu. Onun içindir ki, koskoca Ziba Hanımefendi'yi, bütün debdebe ve ihtişamile boylu boyuna yere seren o karanlık mahfelin tehlikeli eşliğini hiç olmazsa bir defa görmek merakına düştü.”

Nazik Nigar Hanım, tekkeye ilk geldiği vakit tekkenin ortamından hoşlanmadı ve ürktü, fakat, O'nu karşılayan insanları ve halasını gücendirmek nezaketsizliğini yapacak karakterde değildi. Bu sebepten ki, Nigar Hanım, o gün ilk tekkeye geldi, hayatı değişti. “Nigar Hanım onları köşkün geniş taraçasında üstü şişeler, kadehler, buzlar ve mezelerle dolu beyaz örtülü bir büyük masa başında yarı sarhoş buldu ve bu hal, ilk nazarda onu öyle ürküttü ki hepsi tarafından kendisine gösterilen tehalük ve nezakete rağmen hemen geriye dönmeyi düşündü; fakat, vücudu kadar yumuşak olan kalbi halasını gücendirmekten korktu.”

Rahatına Düşkün Nigar Hanım'ın arkadaşı Macit, Nigar'ın Bektaşî Tekkesi ile yolunun kesişmesini garipsiyor, rahatına düşkün karakterinin, oraya uyum sağlamasını sorguluyordu. “Beş senedir, işim gücüm hep bu kadını okumak, ezberlemek oldu; Nigar rahatını severn, durgun ruhlu kadınlardan biridir.”

Bencil/Kendini Beğenmiş Macit hatıra defterinde, Nigar'ın aslen kimseyi kendisinden fazla sevemeyeceğini anlatıyor, arkadaşının bencil huyunu ve Bektaşî yaşamını irdeliyordu. “Vakıa güzel olduğunu bilir; sevilmek hoşuna gider. Fakat sevmek! Bu asla onun işi değildir. Yegane sevebildiği yine kendisidir. Onun kaç defa büyük büyük bir ayna önünde, dalgın kandi endamını seyrederken buldum.”

Bonkör Nur Baba'nın tekkesi, yıkılmak üzere bir virane olmaya yüz tutmuşken; Nigar Hanım'ın serveti,aşkı için bonkörlüğü sayesinde konak haline gelmiştir. “kendi buraya mihman olarak geldiği zaman, yıkılmaya yüz tutmuş bir viraneden ibaret olan Nur Baba dergahının bu şimdiki muazzam konak haline girişi onun sayesinde, onun serveti sayesinde. Bütün tekke, meydan yerindeki halılarına kadar tekkenin bütün eşyası onundur.”

İradesiz Nigar, halası ziba Hanım'ı etkileyen, müridi olduğu tekkeyi küçümsüyordu, fakat, merakına yenilerek iradesine hakim olamadı. Tekkeye gitmesiyle O'nun da zaman içinde tekkeye bağlılığı başladı.Nur Baba'ya kendini kaptırdı, gene iradesine sahip olamadı, kocasını, iki çocuğunu, servetini ve ahlakını bitirdi. Rakıyı dahi bilmezken, alkolik ve uyuşturucu müptelası oldu. Macid, Nigar'a yaşananlarla ilgili serzenişte bulunurken, karakterinin en kötü özelliğinden bahsediyordu. “Nigar abla, biliyorum ki, seni kurtaracak bir kola muhtaçsın. Öteden beri ne kadar iradesiz olduğunu bilirim... Birtakım karanlık sebepler seni kendi arzuna mugayir olarak istedikleri yere sürüklerler, boşluktan boşluğa düşersin.”

Kanlıcalı Ziba

(Başına Buyruk)

Karakter Padişah Abdülaziz'e yakın, saray erkanından Safa Bey'in kızı olan Ziba Hanım, genç yaşta annesini, babasını, kardeşini, namusunu ve güzelliğini başına buyruk, düşüncesiz yaşamıyla feda eder. En sonunda, baba evinden de reddedilir. Nur Baba'ya aşık olur, tarikata girer. Kalan parasını da, Nur Baba'nın gözüne girmek için düşüncesizce harcar. Başına buyruk yaşadığı hayatı, özgür halleri, kötü bir şöhretle anılmasına neden olur. Yalancı ve kıskançtır, amacına ulaşmak için hile yapmaktan çekinmez. Tüm varlığını kontrolsüzce harcamasına rağmen, aslen bir gösteriş budalasıdır.

Aktiviter Ziba Hanım, keyif ve eğlence düşkünü bir kadındı. Zaman zaman, akşam yemeklerinden sonra piyano çalar, musiki dinlerdi. Erkeklerle buluşmak, kendisine kötü bir şöhret getirmiş olsa bile, vaz geçmezdi. Orta yaşa yakınken de, Tekke alemlerine katılmaya, içkili, sazlı eğlencelerde bulunmaya başladı.

ÖRNEK ANILAR

Başına buyruk/ Düşüncesiz Saraya yakın, kültürlü ve varlıklı bir ailenin kızı olan Ziba, hayatını düşüncesizce geçirdi. Erkeklerle tüm İstanbul'un duyduğu ilişkiler içibe girerek, düşüncesizce, başına buyruk hareket etti. "otuz sene zarfında İstanbul'da bu ismi öğrenmemiş otuz kişi kalmadı. Safa Efendi'nin kızı böyle bir şöhreti her cihatten haketti, çünkü küçük bir kazayı büyük bir trajedi şekline sokmak ve sade bir vak'adan bir destan çıkarmak için ne yapmak lazımsa yaptı. Anasının, babasının, kardeşinin hayatını, ailesinin namusunu, kendi gençliğini, güzelliğini, servetini her şeyini nesi varsa feda etti."

Kıskanç Ziba, fazasıyla kıskanç bir kadındı, ilerlemiş yaşına ve Nur Baba'nın kendisinden kayıtsız tavırlarına rağmen, hala Nur Baba'yı kıskanırdı. "Bunun içindir ki, elli senenin yükile ağırlaşan hayatını muhabbete feda etmiş her ihtiyar kadın gibi artık başkalarının sevimlerini temashada lezzet bulması lazım gelen ziba Hanımefendi, hala Nur Baba'yı kıskanmakta devam ediyor. Her ihtimale karşı, bu son şaheserini ölünceye kadar kendine saklamak istiyor." Ziba Hanım, artık ellili yaşlarda olduğundan ve güzelliğini kaybettiğinden kendinden genç ve güzel kadınları da kıskanırdı. Cemiyette, ziba'nın bu huyu eleştirilirdi. "Yüzü çürük şeftaliye dönmüş...Bunu kendi de hissetmiyor değil...Onun içindir ki, daima gençlere karşı cehennemi bir kin ve hasetle yanar. Hele seni, Nigar; hele seni hiç çekemiyor."

Hileci/Yalancı Tekkede Ziba Hanım, sevilmez, yalancı ve hilekar karakteri bilinirdi. Ziba'nın yeğeni Nigar Hanım'a da, halasının hakkındaki çirkin yorumlar söyleniyordu. "Zira görüyorum ki henüz halanın ne mal olduğundan haberin yok. Öğren de, bari bundan sonra ona göre hareket et! Dünyada bunun kadar hile ve yalanla yaşayan bir kadın görmedim."

Gösteriş budalası Ziba Hanım, tekke ahalesinde gösterişe merkalı olması ile bilinir, bu huyu sevilmemesine neden olurdu. Ziba'nın yeğeni, Nigar Hanım'a da halasının huyu aksettiriliyordu. "Dikkat et, her şeyi bir gösteriştir. O hep gösteriş için yaşar, gösteriş için sever. Ağlamsı, gülmesi, her şeyi bir gösteriştir. Bugün, seni buraya çağırışı. Baba ile bir odada yalnız bırakışı... bütün bunlar, herkese karşı muhakkar yüksek ve civanmert görünmek için."

Gurursuz Ziba Hanım, gurursuz bir kadındı, Nur Baba'ya her ne kadar aşık olsa da, çekişmekten de geri duramaz, ancak görüşmenin sonunda hiçbir şey olmamış gibi, O'na niyazda bulunurdu. "Ziba Hanımefendi'yle, kim bilir bu kaçınıcı kavgası idi! Birçok kereler olduğu gibi, yarın yine her şey unutulacak, her şey demliğe atfolunacak ve akşamın asabi, asi, azametli Ziba Hanımefendisi, giderken yine herkes gibi eğilip ona niyaz edecekti."